

En artikel fra [KRITISK DEBAT](#)

Stabilitetspagten □ Hartz IV i EU

Skrevet af: **Redaktionen** | Offentliggjort: 16. december 2011

Opnåede Angela Merkel og Sarkozy det, de kom efter? De opnåede ikke, at deres Finansielle Stabilitets Pagt fik status som en pagt indenfor EU rammerne. Det forhindrede David Camerons de facto veto. Merkel fik heller ikke sin Euro-finansminister, og Sarkozy ikke sin "lender of last ressort". Men ellers fik Merkel og Sarkozy, hvad de kom efter.

Tilbage står nu de resterende medlemslande - dem udenfor euroen minus England. De står uden en pagt inden for Unionen og med kun begrænsede muligheder for ikke *i det store og hele* at følge de 17 Eurolandes beslutning om inden udgangen af marts 2012 at etablere deres egen Stabilitetspagt.

Flere af de 9 landes regeringsledere er absolut ikke stolte ved situationen, og der vil i den kommende tid blive afprøvet mange kombinationer i de respektive parlamenter for at nå frem til løsninger, der på den ene side binder landene til Stabilitetspagten og på den anden side ikke binder dem tættere, end at de rent formelt kan holde sig fri af de indbyggede automatiske sanktionsmekanismer i den. Det bliver også situationen i det danske Folketing.

Forløber udviklingen som beskrevet i slutdokumentet - hvad absolut langt fra er sikkert - markerer det indledningen til en gradvis udfasning af det EU, vi kender i dag - også selv om David Cameron på hjemmefronten efter et stykke tid og mange korridorforhandlinger skulle blive tvunget til at trække sit "veto" tilbage.

Både forløbet op til topmødet og det endelige resultat er både politisk og økonomisk komplekst. Resultatet er strengt taget kun en ramme og en række mere konkrete mål, der i løbet af 3 måneder formelt skal fyldes ud og konkretiseres, før man reelt kan tale om en pagt. Af samme grund er det - i parentes bemærket - også mærkværdigt, at den danske statsminister kan udtale, at nu skal teksten nærlæses og studeres grundigt, før der kan træffes en beslutning om, hvorvidt Danmark skal tilslutte sig aftalen. Den tekst kan øjensynligt blive ændret mange gange inden marts 2012, og Folketinget kommer til at drøfte temaet igen og igen - især fordi Danmark i perioden har formandskabet for EU, hvilket i sig selv er en ironisk situation. At have formandskabet for EU og formelt skulle lede drøftelser om opbygningen af en mellemstatslig stabilitetspagt udenfor EU, uden ansvar overfor EU's institutioner og uden reel demokratisk kontrol.

For at komme lidt bag kompleksiteten kan det være nyttigt at opdele både forløb og resultat i tre områder - men vel og bemærke tre områder, der hænger sammen.

For det første.

De fleste politikere, analytikere og kommentatorer er forundrede over, at David Cameron stod så stejlt på kravet om undtagelsesbestemmelser for England. Læs; det engelske finanscentrum i London City.

Men hvordan man kan være forundret er ganske enkelt uforståeligt. Allerede inden topmødet havde premierministeren aldeles umisforståeligt gjort klart, at han ikke kunne leve med nogen form for indskrænkning eller direkte regulering af det engelske finanscentrum (verdens største). Det kunne BBC og The Economist meddele allerede tidligt på ugen op til topmødet.

Og én dag før topmødet kunne BBC referere til et brev fra Merkel og Sarkozy til Ministerrådets formand, Herman Van Rompoy, hvor deres krav om en fælles europæisk kapitalbeskatning, indførelse af en særlig kapitaltransaktionsskat, øget vægt på konkurrencedygtighed og en ny kontrakt mellem Eurolandene, blev understreget. Samtidig lod brevets indhold klart forstå, at David Cameron ikke skulle forvente sig indrømmelser.

Om marginaliseringen af David Cameron og dermed England var designet på forhånd er ikke til at vide. Men det blev resultatet. Dermed er styrkeforholdene i Europa også sat. Man kan så på den baggrund gisne om, hvor længe City kan fastholde sin førerposition, når det fremover bliver sådan, at flere og flere finanstransaktioner foregår uden om England og de facto underlagt en regulering, som England kun har behersket indflydelse på. Og selv om der tales en del om en ny Anglo-amerikansk akse, har den kun begrænset strategisk perspektiv. USA, der under overfladen hænger fast i lavvækst og høj reel arbejdsløshed (ca. 15 procent), besidder ikke længere det ultimative politisk-økonomiske hegemoni, og England er industrielt så svagt, at man på det felt halter efter kontinentet.

Måske - måske ikke - men det kunne være en overvejelse værd at se på, om resultatet måske passer Merkel og Sarkozy meget godt. City bliver svækket, og der er kun en pol tilbage at følge i EU for de mindre og mellemstore medlemslande. England er ikke noget alternativ.

For det andet.

Topmødet vedtog en række foranstaltninger, der på kort sigt skal styrke Euroen, bremse gældskrisen og redde finanssektoren. Men på et væsentligt punkt blev de distanceret af ECB, hvis ledelse allerede to dage før topmødet havde besluttet at love bankerne næsten ubegrænset og billig kredit. I hvert fald over en periode på 36 måneder. Kravene til bankernes sikkerhedsstillelse blev reduceret, og som noget nyt kan også små- og mellemstore banker nu trække på kredit i ECB.

Hvad betyder det? Selvfølgelig at bankernes likviditet og udlånsmuligheder øges. Intentionen er udover at undgå store og u håndterlige bankkrak at lempe den eksisterende kreditklemme. Mere et ønske end en realitet. Men det betyder ligeledes, at bankerne kan skaffe kapital til at opkøbe statsobligationer. Og da ECB samtidig med henvisning til sin fundats pure afviser at opkøbe statsobligationer direkte fra de gældsplagede lande, er det forsat op til finanssektoren at finansiere den voksende statsgæld. På den måde opretholdes "markedernes disciplinerende virkning" overfor de gældsplagede lande.

Hvorvidt fremrykningen af ESM til ikrafttræden allerede i 2012 og videreførelsen af EFSF med et samlet potentiale på i nærheden af 1000 mia. euro så er tilstrækkeligt til at "berolige markederne" og kvæle videre spekulationsbølger, er mere end tvivlsomt. Og da Merkel fik forhindret Sarkozys ønske om udstedelse af Eurobonds og om, at ESM kan omdannes til en egentlig bank, der med kapital fra ECB kunne hjælpe regeringer og trængte banker ved at opkøbe henholdsvis statsgæld og "giftige" papirer i bankbeholdningerne, er det vanskeligt at komme til andet resultat, end at det blot er et spørgsmål om tid, før ECB presset af vedvarende markedsuro traktatligt vil opnå både øget kompetence og formel mulighed for direkte opkøb af alle former for gældspapirer. Måske er det allerede en realitet før topmødet i marts. Måske skal der allerede et nyt topmøde til før jul. Det afgøres ikke politisk, men af markedets reaktioner.

For det tredje.

Det står klart, at Stabilitetspagten placeres udenfor EU som en mellemstatslig traktat. Det står imidlertid langt fra klart, hvordan landene i denne pagt formelt vil kunne bruge Kommissionen, EU domstolen og Ministerrådets formand til at gennemføre den politik, som traktaten indeholder. Det bliver spændende at se den juridiske linedans foldet ud, ligesom det bliver interessant at se, hvorledes de 9 lande udenfor Eurozonen vil forklare deres eventuelle tilslutning til traktaten, som i det store og hele reducerer Kommissionen til et koordineringsudvalg og presser Europaparlamentet helt ud på sidelinjen.

Hvordan de væsentligste elementer i Stabilitetspagten skal omsættes til praktisk politik, står tilbage at blive formuleret. Men vi ved, at alle lande, der tilslutter sig, skal have indføjet en "Schuldenbremse" i deres nationale lovgivning. Et forbud mod at have et strukturelt underskud på mere end 0,5 procent. Hvilket er stort set det samme som budgetbalance. Der skal beskrives automatiske sanktionsmekanismer, og de enkelte lande skal underkaste sig budgetkontrol fra Kommissionen eller fra "Troikaen" bestående af Kommissionsformanden, EU-præsidenten og Eurozoneformanden. I bedste fald betyder det en betydelig indskrænkning af den nationale suverænitet og demokratisk kontrol. Det værste fald overlader vi til fantasien.

Formålet med hele manøvren - oprettelsen af Stabilitetspagten - er at skabe finansiel stabilitet, national budgetdisciplin, øget konkurrencedygtighed, sådan som det allerede er skrevet ind i "Euro plus pakken", samt at tilnærme de enkelte landes arbejdsmarkedspolitik en fællesnævner. Hvad Stabilitetspakken imidlertid ikke handler om og slet ikke nævner er, hvordan der skal skabes økonomisk vækst, og hvordan EU's 2020 plan (vækst- og konkurrenceplan) skal realiseres.

Dette sidste er også sprunget de fleste økonomer og eksperter i øjnene. Bedst udtrykt af den tidligere danske nationalbankdirektør, Erik Hoffmeyer, når han pointerer: "Det, de har forhandlet om, er finanspolitikken, og mit synspunkt er, at det ikke er det afgørende i Eurokrisen. Det afgørende er, at der er sket et skred i konkurrenceevnen mellem Tyskland og de stabile lande på den ene side, og så Middelhavslandene".

Det synspunkt deles af et bredt udsnit af økonomer og kommentatorer. IMF og OECD advarer direkte mod en for ensidig satsning på stram krisepolitik/nedskæringspolitik i hele Europa. En sådan politisk strategi vil ikke redde de gældsplagede lande. Den vil tværtimod øge arbejdsløsheden og svække den økonomiske vækst og forringe det statslige skatte- og budgetgrundlag yderligere. OECD regner med, at hele EU vil ryge i recession i 2012. Det drejer sig ikke længere om, det vil ske, men udelukkende om hvor dyb recessionen bliver.

Det lader et stort spørgsmål tilbage. Hvad får Merkel og Sarkozy som repræsentanter for Europas ubetingede største kapitalnationer til hårdnakket at forfølge en politik, der med garanti vil føre til yderligere kontraktion med øget arbejdsløshed og yderligere nedskæringer i velfærdsstaterne til følge? Og hvad får store dele af de mest magtfulde kapitalfraktioner på tværs af nationale grænser til at støtte dem? Eller med et historisk tilbageblik. Hvad får disse ledere til at kopiere den politik, der efter 1929 indledte den langvarige depression på verdensmarkedet? Hvorfor har de ikke fulgt Obamas og Bernankes politik og oversvømmet de finansielle markeder med fri kapital? Hvorfor har de ikke købt stakkevis af statsobligationer for at sparke gang i væksten og holde en ny recession fra døren? Landene i Eurozonen kunne ganske ubesværet have reddet Grækenland allerede før sommer og i hvert fald lagt en dæmper på gældsuroen.

Det forekommer ikke troligt, at de ikke har gennemdrøftet alle mulige politiske konsekvenser, herunder også risikoen for omfattende social- og politisk uro af et omfang, som man ikke har kendt i lange tider. Men hvor vanskeligt det end kan være at forstå, er det faktisk en mulighed, at disse risikomomenter er indkalkuleret, og at man er nået frem til det resultat, at de europæiske lønmodtagere, der stort skal bære hele byrden med Stabilitetspagten, står så svagt og er så ringe organiseret på nuværende tidspunkt, at de reelt ikke udgør en trussel.

Sandsynligvis vil der komme strejker og demonstrationer. Fagforeningerne vil opruste. Måske i mange lande. Måske omfattende. Men hvad skulle det alternativ være, som kunne bringe dem fra protesten over i en åben kamp for et radikalt regimeskifte, når nu socialdemokraterne rundt om i medlemsstaterne enten seriøst overvejer at tilslutte sig Stabilitetspagten, eller allerede er blevet skubbet fra magten og erstattet af borgerlige partier som straf for, at de påtog sig at gennemføre de krisepakker, der blev krævet af den selv samme Troika, som angiveligt fremover skal formulere og lede Stabilitetspagten?

Hvis de spørgsmål ikke besvares, er vi ikke nået ret langt. For os at se skal det første nærliggende svar findes i Merkels tiltrædelsestale som Kansler i november 2005: "Jeg vil gerne personligt takke Kansler Schröder (SPD) for modigt og resolut med Agenda 2010 at have åbnet en dør, så vores sociale system kan blive tilpasset en ny æra".

Med det tænkte Merkel på Hartz IV^[1], som for det første underordnede hele socialpolitikken under beskæftigelsespolitikken. For det andet forringede både socialhjælpen og arbejdsløshedsunderstøttelsen. For det tredje gjorde det nemmere for arbejdsgiverne at omgå overenskomsterne. For det fjerde styrkede muligheden for deltidsbeskæftigelse. For det femte fremmede anvendelse af "licensarbejdere", altså lønmodtagere, der lejes ud til arbejdsgivere for en kort periode uden alle de sociale- og andre arbejdsmarkedsrettigheder, som de tyske arbejdere ellers har nydt godt af. For det sjette indførte en meget stram aktiveringspolitik, hvor de ledige er tvunget til at tage et hvilket som helst arbejde, og for det syvende forringede pensionsbetingelserne.

Gennemførelsen af Hartz IV vakte selvfølgelig stor utilfredshed blandt de tyske lønmodtagere og deres faglige organisationer og gør det stadig. Men resultatet er ikke udeblevet.

Lav lønudvikling - pressede lønninger for ufaglærte arbejdere - en voldsom vækst i ansættelsesforhold på licens - et voksende "randarbejdsmarked" og en markant stigning i den tyske industris arbejdsproduktivitet.

Det er i samme periode fra 2005 og frem til nu, at handelsbalancerne mellem Tyskland og flere af Eurolandene er kommet helt ud af proportioner. Tyskland vækst er kort sagt sket på de tyske lønmodtageres og de andre EU landes bekostning. Og det ville være gået galt langt tidligere, havde det ikke været for finansmarkedernes (især Tyske og Franske bankers) påfaldende villighed til at låne penge til Grækenland, Spanien, Portugal, Irland, Italien og de fleste Østeuropæiske lande for at kompensere for de stærkt forværrede betalingsbalancer og landenes svækkede konkurrencedygtighed.

Men finanskrisen satte en stopper for den trafik, og statsmagternes orkestrerede indsats for at redde bankerne og hele finanssektoren fik til følge, at finanskrisen blev transformeret til en national gældskrise og til de indre sprængningstendenser i euro-samarbejdet, som i dag er en af motorerne bag virvaret af topmøder og den ene halvhjertede intervention efter den anden.

Hvis nu vores antagelse er rigtig - hvis Merkels og Sarkozys virkelige mål er at gennemføre hoved- og sigtelinjerne i Hartz IV i hele Europa som middel til at "åbne en ny æra" og få bugt med gældskrisen og skabe fornyet vækst i Europa, sådan som de og deres støtter hævder - hvordan har man så tænkt sig, at det skal foregå i virkelighedens verden?

Hvis alle Eurolandene og måske de 9 lande udenfor alle gennemfører den samme sociale nedskæringspolitik og forringer forholdene for lønmodtagerne, så må det rent logisk betyde, at Tysklands konkurrencefordele udhules, og at alle nu konkurrerer med hinanden på laveste fællesnævner. Men det kommer der ikke vækst ud af, og Tyskland vil som nation heller ikke vinde - tværtimod.

Hvem vinder så? Det gør alene den europæiske storkapital, her iblandt de tyske koncerner og den tyske bankkapital, der billigt vil kunne opkøbe i hundredvis af privatiserede statsinstitutioner, virksomheder og fallerede banker rundt om i Europa. Allerede nu eksporterer virksomheder og banker fra de gældsplagede lande hver eneste uge store kapitalbeløb til de sikre tyske banker, Forbundsbanken og ECB. Strømmen går ikke det modsatte vej, for virksomhedsejere og banker er i det store og hele indifferente overfor national placering, blot profitten sikres.

Men den forklaring er kun en halv forklaring og forklaringerne om, at især Merkel er presset af de tyske vælgere til at kræve en stram finanspolitik i hele Eurozonen, og at de gældsplagede lande retter ind og begynder at producere ligeså effektivt som tyskerne, holder kun for umiddelbar betragtning. Ikke at den nationale stemning ikke betyder noget, men derfra og til, at to af Europas mest fremtrædende statsledere med deres politiske krav direkte fører hele EU ud i recession, er der langt. Også for langt.

Lad os derfor tillige antage, at bestræbelserne for at bringe orden i balanceproblemerne måske stopper Euroens krise, men ikke bringer den ventede økonomiske vækst med sig, og at man faktisk heller ikke har troet på den teori, hvad er så den højere logik?

Kunne det være, at der under tysk og fransk politisk ledelse skal gennemføres en stram og hårdhændet restauration af europæisk kapitalisme, som har været udskudt i årevis af frygt for konsekvenserne, og at de to landes regeringsledere bag sig har

store dele af de stærkeste kapitalfraktioner og deres mange institutioner i den europæiske herskende klasse? Samt at denne restauration ikke er mulig inden for et nogenlunde demokratisk kontrolleret EU?

Holder den antagelse, er der for os at se også mening i galskaben. For så har kravene om gældsreduktioner, budgetdisciplin, udligning af balanceproblemerne, udligning af de sociale systemer og arbejdsmarkedsforholdene efter laveste fællesnævner og reduktionen af de enkelte landes muligheder for at handle selvstændigt det helt klare perspektiv: *at bane vejen for en omfattende omgruppering af europæisk kapital, ændre styrkeforholdet i forhold til lønmodtagerne og fagforeningerne og disciplinere hele den europæiske industri- og serviceindustri i et hierarkisk underordningsforhold, som det aldrig er lykkedes gennem det Indre Marked og de dertil hørende institutioner.*

Det ville i givet fald være en omgruppering som ville blive udskudt, hvis man rettede sig efter de mange advarsler om risikoen for en depression som i 30'erne og i stedet lagde sig fast på en slags keynesiansk finanspolitik som i USA. Og som i øvrigt kun USA kan gennemføre på nuværende tidspunkt på trods af de store ubalancer, som Obamas politik skaber på verdensmarkedet, fordi dollaren stadig er verdensvaluta og den eneste - om end skrøbelige - stabiliserende faktor, der er til at få øje på.

De mest toneangivende antagelser går på, at USA's økonomiske førerstilling ikke varer ved ret meget længere, og at hverken Kina eller de andre BRIK lande indenfor en overskuelig tid vil kunne udfylde USA's tidligere rolle på verdensmarkedet. Hvis disse antagelser er rigtige, hvad er så sandsynligt? At de store kapitalregioner USA, Kina og Europa vil kæmpe for dels at komme helskindet ud af krisen og dels for at placere sig gunstigt i forhold til en ny økonomisk verdensorden, hvor resten af verdensmarkedet skal fordeles som grundlag for en ny kapitalistisk ekspansion.

Og her står europæisk kapital som helhed svagt. Tysk kapital er stærk, men er både størrelsesmæssigt og grundlagsmæssigt for svag til at klare sig i den kamp. Der mangler et stort og stabilt hjemmemarked. Det kan kun et forenet kapitalistisk Europa klare under ledelse af de stærkeste magter indenfor Stabilitetspagten - også selv om bestræbelserne i første omgang skulle resultere i recession og mulig social og politik uro.

Er der efterhånden andre muligheder tilbage nu, hvor muligheden for kreditfinansiering af økonomisk vækst efter 2008 og der verserende kombination af finans- og gældskrise er udtømt?

Skulle vores scenarie blot nogenlunde korrespondere med virkeligheden, medfører

det efter vores opfattelse, at spørgsmålet om "EU eller ikke EU" ikke længere er aktuelt - hvis det nogen sinde har været det. Det drejer sig heller ikke om at lade sig opsluge i sofistikerede og langt fra gennemskuelige juridiske analyser af det politiske kup, der allerede er en realitet. For os at se må alle bestræbelser gå på i samtlige socialistiske og centrum-venstre partier og i fagbevægelsen at opbygge en europæisk lønmodtagerfront for et demokratisk, socialt og solidarisk EU som alternativ til den Stabilitetspagt og nye Eurokonstruktion, som finanskapitalen og de store transnationale koncerner og deres politiske interesseorganisationer allerede nu er i færd med at påtvinge hele den europæiske befolkning.

For os at se, er det den skillelinje, der åbenbares i den råtekst, som blev udformet natten mellem den 8. og 9. december 2011. Og det med, at landene og deres befolkninger er så forskellige med forskellige traditioner, kulturer og så videre, at en europæisk samling af lønmodtagerne er det rene utopi, gælder kun et stykke tid endnu.

For bliver hovedlinjerne i Hartz IV gennem Stabilitetspagten udbredt til hele Europa, vil forholdene for lønmodtagerne og borgerne i Europa blive harmoniseret på samme laveste fællesnævner.

[1] Se mere her: http://en.wikipedia.org/wiki/Hartz_concept